

RAPPORT

Kernindicatoren & Streefwaarden Economische Agenda

2 juni 2025

Matthijs van Neerbos
Radboud Koning
Eva Langius

AEBEL

Status van dit rapport

Het team van de Economische Agenda heeft Rebel gevraagd om te ondersteunen bij het vaststellen van (kern)indicatoren en streefwaarden, die passen bij de doelen van de agenda. Dit stuk is een onafhankelijk advies van Rebel aan het team van de Economische Agenda. Het geeft een overzicht welke kernindicatoren goed passen bij de gekozen doelen en een advies voor mogelijke streefwaarden. Het is dus geen doorrekening van geplande investeringen. Met meer duidelijkheid over welke investeringen zullen worden gedaan, kunnen kernindicatoren en streefwaarden worden bijgesteld.

Naast een inhoudelijke verrijking hangt het formuleren van streefwaarden onlosmakelijk samen met de doelen van de Economische Agenda. Dit vraagt naast een inhoudelijke, ook een politiek-bestuurlijke afweging. Het definitief bepalen van kernindicatoren en streefwaarden is daarmee dus niet aan Rebel.

De Economische Agenda werkt met vijf doelen

De Economische Agenda richt zich op een sterke, toekomstgerichte economie in Groningen en Noord-Drenthe. Het is een van de pijlers van Nij Begun, dat is gericht op erkenning, herstel en perspectief voor de regio. De opgave vanuit Nij Begun is om binnen één generatie tenminste op het nationale gemiddelde te komen op belangrijke indicatoren van brede welvaart. De Economische en Sociale Agenda dragen daaraan bij.

De doelen van de Economische Agenda zijn:

1. Het stimuleren van een *toekomstbestendige economie* in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving
2. Het *verdienvermogen* van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap
3. Meer *talent* ontwikkelen, dit talent beter benutten en aan de regio binden
4. Meer *kennis* uit de regio verzilveren
5. Versterken van ons regionale *economische zelfbewustzijn* en ons imago

Een dynamische agenda met kernindicatoren

Door structureel te investeren biedt de Economische Agenda een kans voor duurzame economische versterking. De Economische Agenda is dynamisch en het team wil voortdurend leren: periodiek wordt bekeken of de gekozen strategie de beoogde economische resultaten oplevert en of er bijsturing nodig is. Daarvoor moeten we weten hoe de regio er nu economisch voor staat en waar men in 30 jaar tijd naartoe wil werken. Indicatoren kunnen daarbij een doel concreet en meetbaar maken; waarbij de streefwaarden de gewenste resultaten op die indicatoren weerspiegelen.

Passend bij de vijf doelen zijn eerder 26 mogelijke indicatoren benoemd. Voor sturing is het echter noodzakelijk om selectief te zijn: wie stuurt op alles, stuurt op niets. Daarom zijn de indicatoren afgelopen weken verdeeld in twee groepen:

- **Kernindicatoren:** Dit zijn de *need to have* indicatoren die essentieel zijn om op de doelen van de Economische Agenda te sturen. Aan deze indicatoren worden concrete streefwaarden gekoppeld;
- **Signaalindicatoren:** Hoewel deze indicatoren interessant blijven voor de monitoring, vormen ze geen aanleiding voor sturing.

Het kan voorkomen dat in de loop van tijd keuzes voor andere kernindicatoren worden gemaakt: bijv. omdat huidige kernindicatoren minder relevant zijn, of dat nieuwe indicatoren beter passen bij de doelen van de Economische Agenda.

Er zijn 16 kernindicatoren geselecteerd, die aansluiten bij de doelen

De 16 kernindicatoren zijn bedoeld om samen het “bestuurders-dashboard” van de Economische Agenda te vormen. Zij geven aan of we op koers liggen richting de doelen van de Economische Agenda en de overkoepelende Nij Begun-opgave om binnen één generatie het nationale gemiddelde voor brede-welvaartthema’s te halen.

We lichten de kernindicatoren toe per hoofddoel verderop in het rapport.

Hoofddoel	Kernindicatoren
1. Het stimuleren van een toekomstbestendige economie in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving	Emissie-intensiteit van bedrijven
	Tevredenheid met woonomgeving
2/3: Het verdienvermogen van de regio verhogen en meer talent benutten	Mediaan besteedbaar inkomen (€)
	Particuliere huishoudens onder de lage-inkomensgrens (%)
2. Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap	Gestarte vestigingen per 10.000 inwoners
	Aantal vestigingen van snelgroeiende bedrijven (scale-ups)
	EE-score (Entrepreneurial Ecosystem Index)
3. Meer talent ontwikkelen, dit talent beter benutten en aan de regio binden	Stay rate (% 16-jarigen die op 28-jarige leeftijd nog of weer in dezelfde gemeente woont) (MBO-, HBO-, WO)
	Inverse van stay rate (% 28-Jarigen die werken in de provincie maar elders zijn opgegroeid)
	Onbenut arbeidspotentieel (%)
4. Meer kennis uit de regio verzilveren	Aantal spin-offs voortkomend uit kennisinstellingen
	Verleende NL-octrooien per 100.000 inwoners
5. Versterken van ons regionale economische zelfbewustzijn en ons imago	Imago-score van eigen provincie volgens Groningers (ISI)
	Imago-score van provincie volgens niet-Groningers (ISI)
	Verwachting Groningers over imago-score door niet-Groningers (ISI)
	Score oordeel niet-Groningse bedrijven over aantrekkelijkheid Groningen (ISI)

Streefwaarden voor iedere kernindicator in Economische Agenda

Op iedere kernindicator zijn twee soorten streefwaarden geformuleerd, aansluitend bij de systematiek van de Sociale Agenda:

- **Drempelwaarde.** De regio mag niet onder deze waarde komen; wordt de waarde onderschreden, dan is extra inzet of herprioritering nodig. Soms gaat het om behoud van een bepaald niveau en soms om een lichte verbetering – afhankelijk van de indicator, de huidige score en ook de specifieke doelstelling waar deze bij hoort;
- **Ambitiewaarde.** De stip op de horizon waarmee we laten zien hoe groot de sprong moet zijn om écht onderscheid te maken. Dat moeten waarden zijn waar ambitie uit spreekt, waarvoor veel moet meezitten, maar die ook niet onrealistisch zijn. Ambitieuze en realistisch. Oftewel: niet 'voorspelbaar', wel 'voorstelbaar'.

Voor de bepalingen in de Groningenwet is gekozen voor een benchmark (binnen één generatie "tenminste op het nationaal gemiddelde te komen op de belangrijkste indicatoren van brede welvaart"). Voor de Economische agenda zijn streefwaarden omgezet in absolute waarden: die zijn transparant, direct te koppelen aan beleidsinstrumenten en voorkomen dat we ons richten op een steeds verschuivend nationaal gemiddelde. Het is immers moeilijk schieten op een bewegend doel.

Regelmatige herijking (bijvoorbeeld parallel aan vaststellen uitvoeringsplan Economische Agenda) is daarbij noodzakelijk om nieuwe externe ontwikkelingen te verwerken en te toetsen of er nog steeds wordt voldaan aan de brede welvaart zorgplicht. De ambitie- en drempelwaarden gelden voor het 30-jaars eindpunt; voor tussentijdse sturing kan worden gedacht aan een trendlijn, waarmee tijdig kan worden bijgestuurd als het tempo achterblijft.

Doelstelling 1 | Kernindicatoren

Het stimuleren van een toekomstbestendige economie in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving

De voortgang op deze doelstelling wordt vanuit twee invalshoeken gevolgd. De emissie-intensiteit van bedrijven vertegenwoordigt de economische kant; deze indicator wordt gebruikt om te kijken of de regio een toekomstbestendige groei realiseert. Tevredenheid met de woonomgeving vangt het perspectief van inwoners en legt zo de link met de gezonde en aantrekkelijke leefomgeving. Samen geven deze indicatoren een beeld van economische vitaliteit zonder in te leveren op leefkwaliteit, passend bij deze doelstelling. Andere milieumaten (Living Planet Index, afzonderlijke emissies, waterkwaliteit) zijn goede indicatoren voor monitoring maar krijgen geen streefwaarden binnen de Economische Agenda: je kunt immers niet op alles sturen.

Emissie-intensiteit van bedrijven. We kunnen niet voorspellen welke sectoren over dertig jaar floreren en welke hun relevantie verliezen. Wat we wél zeker weten, is dat economische groei duurzaam moet zijn ("toekomstbestendige economie"). Daarom nemen we de emissie-intensiteit van bedrijven als kernindicator. Deze indicator wordt bijv. gebruikt in het kader van monitoring van SDG 9 – deel 2 (Duurzame

bedrijvigheid) en de Monitor Verduurzaming Industrie. Emissie-intensiteit meet de uitstoot van CO₂-equivalenten, afgezet tegen het BBP. Het wordt gezien als een indicator voor milieu-efficiency: hoe lager de score, hoe lager de uitstoot per euro waarde die aan de economie wordt toegevoegd. Het kan dus voorkomen dat economische groei kan samengaan met een daling van deze indicator, en dan doe je het dus goed. CBS berekent en rapporteert over de emissie-intensiteit per bedrijfstak in Nederland.

Tevredenheid met woonomgeving. Tegelijkertijd moet de bredere welvaart van inwoners voelbaar verbeteren ("gezonde en aantrekkelijke leefomgeving"). Tevredenheid met de woonomgeving sluit als indicator goed aan op het doel van de gezonde en aantrekkelijke leefomgeving. De data wordt structureel verzameld, zit ook in de monitoring Brede Welvaart en sluit aan bij wat mensen zelf waarderen in hun woonomgeving. Tevredenheid met de woonomgeving wordt ook vanuit de Sociale Agenda bekeken.

Doelstelling 1 | *Streefwaarden*

Het stimuleren van een toekomstbestendige economie in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving

Kernindicator	Bron	Frequentie (meest recent)	Drempelwaarde	Ambitiewaarde
Emissie-intensiteit	CBS	Eenmalig (2020)*	<i>Nader uit te werken</i>	<i>Nader uit te werken</i>
Tevredenheid met woonomgeving	CBS	Driejaarlijks (2024)	De regio scoort minimaal 83,8% conform het Nederlandse gemiddelde, elke deelregio (varierend van 72%-90%) behoudt minstens zelfde niveau	De regio scoort beter dan het Nederlands gemiddelde en geen enkele gemeente binnen de regio scoort meer dan 2 procentpunt onder het gemiddelde: Geen enkele deelregio onder de 81,8%

* Deze indicator moet nog worden ontwikkeld op regio en/of gemeente niveau.

Doelstelling 2&3 | *Kernindicatoren*

**Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap.
Meer talent ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden.**

Voor zowel verdienvermogen als het benutten van talent (dus voor zowel doel 2 als 3) wordt gekeken naar mediaan inkomen en het aantal huishoudens onder de lage inkomensgrens:

- Doel 2: Als het verdienvermogen van de regio verbetert, dan verwacht je dat dit ook resulteert in een hoger inkomen. Winst, kapitaal en arbeid zijn immers met elkaar verbonden;
- Doel 3: Bij een betere benutting van talent verwacht je ook dat toegenomen productiviteit zich vertaalt in een hoger inkomen;

Een stijging van het gemiddeld inkomen is hierbij op zichzelf niet voldoende, want kan samengaan met meer inkomensongelijkheid. Mediaan als indicator is beter geschikt omdat het minder gevoelig is voor uitschieters. Daarnaast is ook nadrukkelijk het doel dat iedereen in de regio van de Economische Agenda profiteert. Daarom wordt ook gekeken naar het aandeel huishoudens onder de lage inkomensgrens. Beide zijn ook onderdeel van de monitoring brede welvaart.

Mediaan besteedbaar inkomen. Het mediaan besteedbaar inkomen meet het “midden” van de inkomensverdeling en voorkomt vertekening door enkele zeer hoge of lage inkomens. Daarmee laat deze indicator zien of het verdienvermogen (doel 2) verbetert én of de stijging breed in de bevolking landt (doel 3). De indicator is jaarlijks beschikbaar uit StatLine en maakt deel uit van de CBS-monitor Brede Welvaart.

Huishoudens onder de lage-inkomensgrens. Deze indicator laat zien hoeveel huishoudens in Groningen onder de lage-inkomensgrens van het CBS vallen. Zo wordt duidelijk of economische groei in de regio ook echt iedereen bereikt: hogere regionale inkomens horen niet samen te gaan met meer armoede. De indicator koppelt het vergroten van het verdienvermogen (doel 2) aan gelijke kansen en talentbenutting (doel 3), omdat langdurige armoede de ontwikkelings- en werkmogelijkheden van kinderen en volwassenen beperkt.

Doelstelling 2&3 | *Streefwaarden*

Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap.
Meer talent ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden.

Kernindicator	Bron	Frequentie (meest recent)	Drempelwaarde	Ambitiewaarde
Mediaan besteedbaar inkomen	CBS	Jaarlijks (2022)*	Halvering achterstand regio t.o.v. NL: ca. €39.300	Regio gelijk aan NL: ca. €41.700
Huishoudens onder lage-inkomensgrens	CBS	Jaarlijks (2022)*	Halvering achterstand regio t.o.v. NL: 4,5%	Regio gelijk aan NL: 4,4% en geen enkele gemeente zit boven de 5% (muv Groningen als gemeente: niet hoger dan 5,5%)

* Elk jaar verschijnen in november de voorlopige cijfers over het voorgaande jaar (bijv. op 1 november 2025 voor 2024). Tegelijk worden de cijfers van het jaar daarvoor (2023) definitief vastgesteld. Omdat de cijfers over 2023 nu nog voorlopig zijn, nemen we die momenteel niet mee.

Doelstelling 2 | *Kernindicatoren*

Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap.

Voor deze doelstelling is gekozen voor een set van drie kernindicatoren die samen het volledige ondernemerschapstraject afdekken. Het aantal gestarte vestigingen laat zien of er voldoende nieuwe bedrijven ontstaan en geeft zo inzicht in de instroom van ondernemers. Het aantal snelgroeiende bedrijven (scale-ups) laat vervolgens zien of die nieuwe bedrijven ook kunnen doorgroeien tot stevige banen- en waardecreatie; hiermee wordt de doorgroei gemeten. Ten slotte meet de Entrepreneurial Ecosystem Index (EEI) de kwaliteit van het hele ondernemerssysteem – leiderschap, netwerken, talent, kapitaal enzovoort – en maakt duidelijk of de randvoorwaarden voor duurzaam ondernemerschap aanwezig zijn. Samen vormen deze drie kernindicatoren een directe maatstaaf voor de regionale economie: van eerste startersbeleid tot en met het opschalen binnen een gezond ecosysteem. Andere indicatoren, zoals het *aanbod aan MKB-kapitaal* of *export per inwoner* zijn meer *middelen* of *indirecte resultaten* en zijn daarom geen kernstuurvariabelen binnen de Economische Agenda.

Gestarte vestigingen (per 10 000 inw.) Veel nieuwe bedrijven wijzen op een gezond ondernemingsklimaat. De cijfers komen jaarlijks uit de Kamer van Koophandel, reageren snel op lokaal beleid (bijvoorbeeld startersregelingen) en laten zich goed vergelijken met andere regio's.

Aantal vestigingen van snelgroeiende bedrijven. Deze indicator laat zien hoeveel bedrijven in korte tijd fors groeien (een gemiddelde jaarlijkse groei van 10 procent per jaar of meer over een periode van 3 jaar). Samen met het aantal starters ontstaat zo een compleet beeld van ondernemerschap en verdienvermogen.

Entrepreneurial Ecosystem Index (EEI). De EEI meet hoe krachtig het totale ondernemerssysteem is. Tien pijlers – van leiderschap en netwerken tot toegang tot kapitaal – worden vergeleken voor veertig Nederlandse regio's. De index maakt zichtbaar waar het ecosysteem versterking nodig heeft, iets wat losse outputcijfers niet laten zien.

Doelstelling 2 | *Streefwaarden*

Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap.

Kernindicator	Bron	Frequentie (meest recent)	Drempelwaarde	Ambitiewaarde
Gestarte vestigingen per 10.000 inwoners	WSJG / KVK	Per kwartaal (2024)	Halvering achterstand regio t.o.v. NL: 140 per 10.000 inwoners	Regio gelijk aan NL: 156
Aantal vestigingen van snelgroeïende bedrijven per 10.000 inwoners	WSJG /KVK	Jaarlijks, maar tot 2020*	Regio gelijk aan referentie landelijk: 12	Regio gelijk aan NL: 13
EEI	Universiteit Utrecht / Birch	Jaarlijks (2024)	Oost-Groningen verbetert naar 7; Noord-Drenthe en Delfzijl naar 7,5 tot 8; Overig Groningen niet slechter	Oost-Groningen verbetert naar 7,5; Noord-Drenthe en Delfzijl naar 8 tot 8,5; Overig Groningen naar 13

* Er wordt contact opgenomen met de bron om te achterhalen of recentere cijfers beschikbaar zijn en of in de toekomst nog updates gepland staan.

Doelstelling 3 | *Kernindicatoren*

Meer talent ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden.

Om te volgen of deze ambitie werkelijkheid wordt, zijn drie kernindicatoren geselecteerd. Het ontwikkelen én vasthouden van eigen talent blijkt uit de stay rate; wie blijft na opleiding in de regio? Het aantrekken en binden van nieuw talent wordt zichtbaar via de inverse stay rate: wie komt na opleiding naar de regio? In combinatie geven beide cijfers een goed beeld van de regionale talentstromen en "het binden aan de regio". Het "beter benutten" van beschikbare vaardigheden wordt in kaart gebracht met het onbenut arbeidspotentieel; deze indicator toont hoeveel procent binnen de beroepsbevolking nog niet worden ingezet. Andere maatstaven, zoals vroegtijdig schoolverlaten en arbeidsparticipatie, hebben een bredere sociale focus en worden daarom met streefwaarden gevolgd binnen de Sociale Agenda; in de Economische Agenda dienen zij enkel als aanvullende context.

Stay rate. De stay rate laat zien welk deel van de jongeren dat hier opgroeit óók op 28-jarige leeftijd in de regio woont en werkt. Daarmee is het een spiegel voor het zogeheten "braindrain-risico".

Inverse stay rate. Het percentage 28-jarigen dat wél in Groningen werkt maar elders opgroeide, geeft een tweede narratief: naast behouden laat dit zien of nieuw talent aan de regio bindt. De indicator corrigeert zo het eenzijdige beeld dat ieder vertrek van lokaal opgeleide jongeren automatisch achteruitgang betekent. Tegelijk vraagt hij om nuance – een stijging kan óók ontstaan doordat eigen jongeren vertrekken. Daarom is het belangrijk deze te koppelen aan de stay rate. De cijfers zijn afkomstig uit dezelfde bron, wat de methodiek consistent houdt; er moeten wel afspraken gemaakt worden met Talentmonitor voor data-levering.

Onbenut arbeidspotentieel. Deze CBS-indicator bundelt drie groepen: deeltijders die méér uren willen, volledig werklozen, en semi-werklozen die óf zoeken óf beschikbaar zijn. Deze indicator gaat vooral in op het beter benutten aspect van de doelstelling. Het is uitgedrukt als percentage van de totale beroepsbevolking (15- tot 72-jarigen), en legt daarmee t.o.v. arbeidsparticipatie de focus op waar nog ruimte zit om méér arbeid te leveren, inclusief deeltijders die meer kunnen en willen werken.

Doelstelling 3 | *Streefwaarden*

Meer talent ontwikkelen, beter benutten en aan de regio binden.

Kernindicator	Bron	Frequentie (meest recent)	Drempelwaarde	Ambitiewaarde
Stay rate	Talentmonitor Groningen	N.t.b.	Halvering achterstand regio op alle opleidingsniveaus tov NL: MBO: 61%, HBO: 45%, WO: 30%	Regio doet het beter dan NL: MBO: 65%, HBO: 55%, WO: 35%
Inverse van stay rate	Talentmonitor Groningen	N.t.b.	Halvering achterstand stay rate regio t.o.v. NL (zie hierboven) in combinatie met een inverse stay rate voor provincie Groningen die niet onder de 23% daalt	Stay rate voor de regio gelijk aan NL (zie hierboven) in combinatie met een inverse stay rate voor de provincie Groningen die niet onder de 23% daalt -> <i>NB dit kan alleen als het lukt om ook meer mensen die zijn opgegroeid buiten de provincie aan te trekken</i>
Onbenut arbeidspotentieel	CBS	Jaarlijks (2024)	Regio gelijk aan NL: 8,7%, en Groningen als gemeente richting aan referentie stad: 11%	Regio doet het beter dan NL en halveert afstand tot referentie landelijk: 7,1%, en Groningen als gemeente gelijk aan referentie stad: 10,2%

Doelstelling 4 | Kernindicatoren

Meer kennis uit de regio verzilveren

Twee kernindicatoren sluiten direct aan op deze ambitie, de verzilvering van kennis. Spin-offs uit kennisinstellingen tonen of onderzoek daadwerkelijk wordt omgezet in nieuwe bedrijven en banen binnen de regio. En het aantal verleende octrooien laat zien waar technologische vernieuwing plaatsvindt en welke ideeën commercieel worden beschermd. Samen geven deze indicatoren een helder beeld van hoe effectief regionale kennis wordt omgezet in economische waarde. Andere maten, zoals het *aandeel innovatieve bedrijven* en *R&D-uitgaven* meten kennisvalorisatie meer indirect. *Arbeidsproductiviteit* is bovendien te breed en overlapt met de inkomensindicatoren van doel 3.

Aantal spin-offs uit kennisinstellingen. Spin-offs zijn het meest tastbare bewijs dat onderzoek de markt bereikt. Zij zetten intellectueel eigendom om in nieuwe bedrijven, banen en regionale keteneffecten. Omdat universiteiten en hogescholen nu uiteenlopende definities hanteren, moet eerst de meetmethodiek op een lijn liggen; pas daarna leggen we drempel- en ambitiewaarden vast.

Verleende NL-octrooien per 100 000 inwoners. Een octrooi vraagt om substantiële investeringen en geeft exclusief recht op commerciële exploitatie. Het is daarmee een robuuste proxy voor technologische innovatiekracht en toekomstige verdienkansen. De RVO publiceert vijfjaarlijks een gestandaardiseerde dataset, waardoor regionale vergelijkingen mogelijk zijn.

Doelstelling 4 | Streefwaarden

Meer kennis uit de regio verzilveren

Kernindicator	Bron	Frequentie (meest recent)	Drempelwaarde	Ambitiewaarde
Aantal spin-offs voortkomend uit kennisinstellingen	RUG	Jaarlijks (2022)*	<i>Nader uit te werken</i>	<i>Nader uit te werken</i>
Verleende NL-octrooien per 100.000 inwoners	RVO	Vijfjaarlijks (2023)	Regio zit op 30 per 100.000 inwoners	Regio zit op 38 per 100.000 inwoners

* Er wordt contact opgenomen met de bron om te achterhalen of recentere cijfers beschikbaar zijn en of in de toekomst nog updates gepland staan.

Doelstelling 5 | *Kernindicatoren*

Versterken van ons regionale economische zelfbewustzijn en ons imago.

Voor dit doel werken we met de Image Sentiment Indicator (ISI). De ISI-methodiek kent vier metingen die samen een volledig beeld geven.

ISI van Groningers. Deze score laat zien hoe inwoners hun eigen regio ervaren. Een stijgende ISI-eigen-beeld geeft aan dat programma's rond identiteit, erfgoed en trots daadwerkelijk het regionale zelfbewustzijn versterken, wat op zijn beurt bijdraagt aan het behouden van talent en ondernemerschap.

ISI van niet-Groningers. Deze meting toont hoe mensen buiten Groningen de regio beoordelen. De indicator is van belang voor toeristische aantrekkingskracht en de instroom van nieuwe inwoners.

Verwachting Groningers over ISI van niet-Groningers. Hier vergelijken we wat Groningers denken dat anderen over hen vinden met het daadwerkelijke externe oordeel. Een grote kloof wijst op onderschatting of overschatting en kan leiden tot remmend zelfbeeld of onrealistische verwachtingen.

ISI van niet-Groningse bedrijven. Deze score geeft weer hoe huidige én potentiële bedrijven het ondernemersklimaat waarderen. Een stijging vergroot de kans op nieuwe investeringen in de regio.

Doelstelling 5 | *Streefwaarden*

Versterken van ons regionale economische zelfbewustzijn en ons imago.

Kernindicator	Bron	Frequentie (meest recent)	Drempelwaarde	Ambitiewaarde
ISI van Groningers	Imago- monitor Groningen	Jaarlijks (2024)*	Provincie vergelijkbaar met Friesland & Noord-Brabant: 7	Provincie hoger dan Friesland & Noord-Brabant: 7,5
ISI van niet-Groningers			Provincie vergelijkbaar met Friesland & Noord-Brabant: 5,5	Provincie hoger dan Friesland & Noord-Brabant: 6,5
Verwachting Groningers over ISI van niet-Groningers			Provincie vergelijkbaar met Friesland & Noord-Brabant: 4	Provincie hoger dan Friesland & Noord-Brabant: 6
ISI van niet-Groningse bedrijven			Regio <u>richting</u> score van '(zeer) goed': 5,5	Regio <u>op</u> score '(zeer) goed': 7

* De Imagomonitor Groningen meet deze indicatoren nog tot en met 2030.

	Kernindicator	Bron	Frequentie (meest recent)	Drempelwaarde	Ambitiewaarde
1	Emissie-intensiteit	CBS	Enmalig (2020)	<i>Nader uit te werken</i>	<i>Nader uit te werken</i>
1	Tevredenheid met woonomgeving*	CBS	Driejaarlijks (2024)	Elke deelregio (varierend van 72%-90%) behoudt minstens zelfde niveau	Geen enkele deelregio onder de 82%
2/3	Mediaan besteedbaar inkomen*	CBS	Jaarlijks (2022)	Halvering achterstand regio t.o.v. NL: ca. €39.300	Regio gelijk aan NL: ca. €41.700
2/3	Huishoudens onder lage-inkomensgrens*	CBS	Jaarlijks (2022)	Halvering achterstand regio t.o.v. NL: 4,5%	Regio gelijk aan NL: 4.4% en geen enkele gemeente zit boven de 5% (muv Groningen als gemeente: niet hoger dan 5,5%)
2	Gestarte vestigingen	WSJG / KVK	Per kwartaal (2024)	Halvering achterstand regio t.o.v. NL: 140 per 10.000 inwoners	Regio gelijk aan NL: 156
2	Aantal vestigingen van snelgroeiende bedrijven	WSJG / KVK	Jaarlijks, maar tot 2020	Regio gelijk aan referentie landelijk: 12	Regio gelijk aan NL: 13
2	EEI	Universiteit Utrecht / Birch	Jaarlijks (2024)	Oost-Groningen verbetert naar 7; Noord-Drenthe en Delfzijl naar 7,5 tot 8; Overig Groningen niet slechter	Oost-Groningen verbetert naar 7,5; Noord-Drenthe en Delfzijl naar 8 tot 8,5; Overig Groningen naar 13
3	Stay rate	Talentmonitor Groningen	N.t.b.	Halvering achterstand regio op alle opleidingsniveaus tov NL: MBO: 61%, HBO: 45%, WO: 30%	Regio doet het beter dan NL: MBO: 65%, HBO: 55%, WO: 35%
3	Inverse van stay rate	Talentmonitor Groningen	N.t.b.	Halvering achterstand stay rate regio t.o.v. NL (zie hierboven) in combinatie met een inverse stay rate voor provincie Groningen die niet onder de 23% daalt	Stay rate voor de regio gelijk aan NL (zie hierboven) in combinatie met een inverse stay rate voor de provincie Groningen die niet onder de 23% daalt
3	Onbenut arbeidspotentieel	CBS	Jaarlijks (2024)	Regio gelijk aan NL: 8,7%, en Groningen als gemeente richting aan referentie stad: 11%	Regio doet het beter dan NL en halveert afstand tot referentie landelijk: 7,1%, en Groningen als gemeente gelijk aan referentie stad: 10,2%
4	Aantal spin-offs voortkomend uit kennisinstellingen	RUG	Jaarlijks (2022)	<i>Nader uit te werken</i>	<i>Nader uit te werken</i>
4	Verleende NL-octrooien per 100.000 inwoners	RVO	Vijfjaarlijks (2023)	Regio zit op 30 per 100.000 inwoners	Regio zit op 38 per 100.000 inwoners
5	ISI van Groningers	Imagomonitor Groningen	Jaarlijks (2024)	Provincie vergelijkbaar met Friesland & Noord-Brabant: 7	Provincie hoger dan Friesland & Noord-Brabant: 7,5
5	ISI van niet-Groningers			Provincie vergelijkbaar met Friesland & Noord-Brabant: 5,5	Provincie hoger dan Friesland & Noord-Brabant: 6,5
5	Verwachting Groningers over ISI van niet-Groningers			Provincie vergelijkbaar met Friesland & Noord-Brabant: 4	Provincie hoger dan Friesland & Noord-Brabant: 6
5	ISI van niet-Groningse bedrijven			Regio <u>richting</u> score van '(zeer) goed': 5,5	Regio <u>op</u> score '(zeer) goed': 7

* Deze kernindicatoren zijn ook onderdeel van de Brede Welvaartsindicatoren van CBS.

Bijlage 1 Signaalindicatoren

Er zijn 10 signaalindicatoren, die relevant blijven voor monitoring

Hoofddoel	Signaalindicatoren
1. Het stimuleren van een toekomstbestendige economie in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving	Living Planet Index
	Emissies van fijnstof naar de lucht
	Kwaliteit van zwemwater binnenwateren
2. Het verdienvermogen van de regio verhogen en het bevorderen van ondernemerschap	Aanbod kapitaal MKB (€)
	Totale export (goederen en diensten)
3. Meer talent ontwikkelen, dit talent beter benutten en aan de regio binden	Voortijdig schoolverlaters (%) / startkwalificaties
	Netto arbeidsparticipatie (%)
4. Meer kennis uit de regio verzilveren	Innovatieve bedrijven (%)
	Publieke R&D uitgaven (% bruto regionaal product)
	Private R&D uitgaven (% bruto regionaal product)
	Arbeidsproductiviteit (€/gewerkt uur)
5. Versterken van ons regionale economische zelfbewustzijn en ons imago.	Trots Groningers op provincie/woonplaats (rapportcijfer)

Bijlage 2

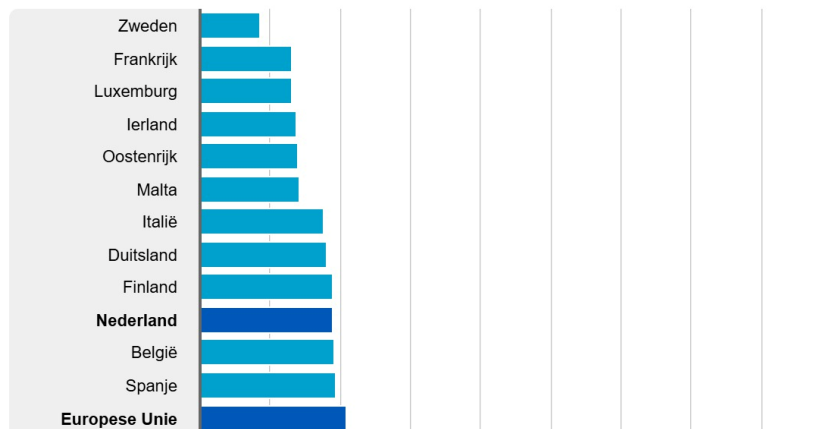
Achtergrondinformatie per indicator

*Huidige waarde, vergelijking met andere
gebieden en overwegingen*

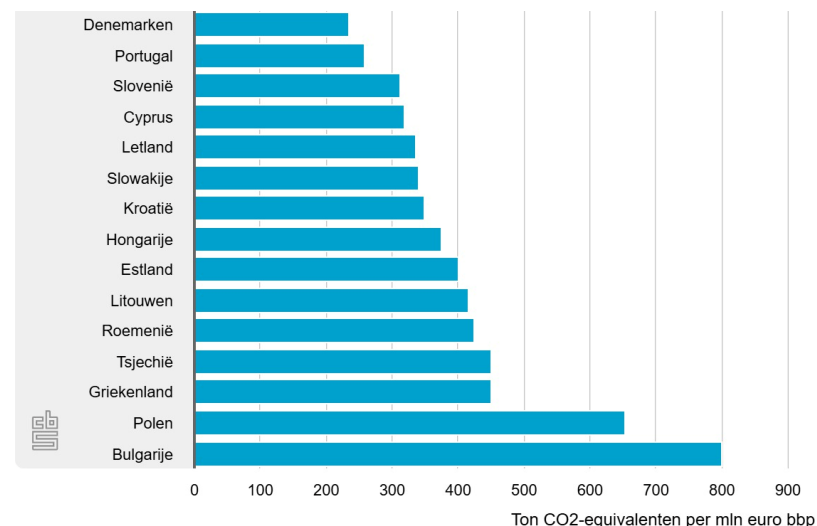
Streefwaarden | Doelstelling 1

Indicator: **Emissie-intensiteit**

Emissie-intensiteit van bedrijven per land, 2020

Bron: CBS

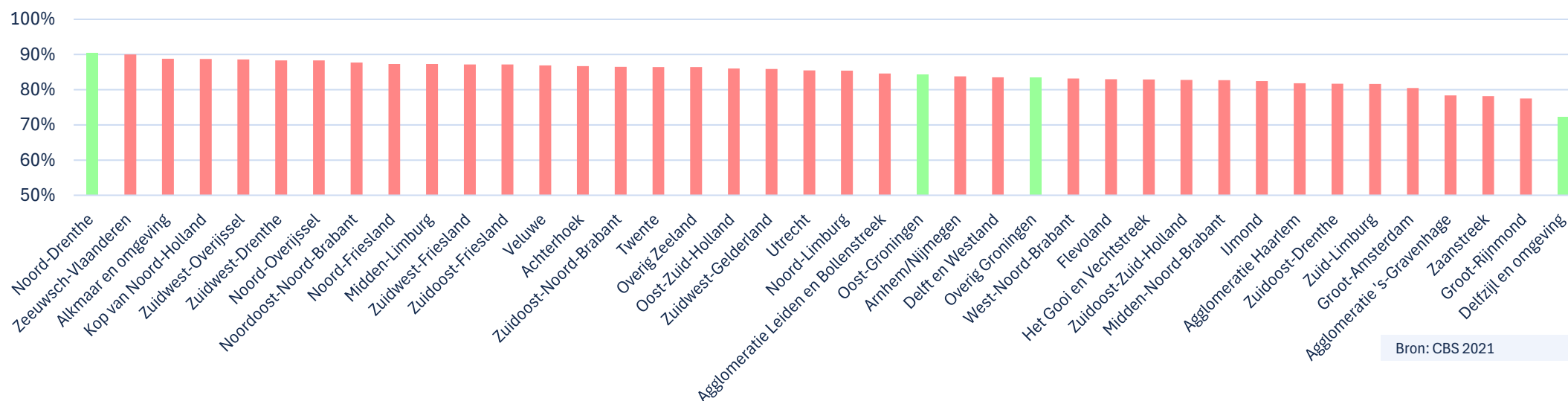
	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Nader uit te werken	Nader uit te werken	- Emissie-intensiteit wordt berekend op basis van de Milieurekeningen van CBS, waarbij de toegevoegde waarde van bedrijvigheid wordt gekoppeld aan emissies die direct bij het productieproces van bedrijven vrijkomen. Emissies zijn afkomstig uit de Emissieregistratie – een landelijke databank opgebouwd uit de cijfers van milieujaarverslagen van bedrijven. - De indicator emissie-intensiteit is beschikbaar op nationaal niveau en/of per bedrijfstak. - We verwachten wel dat regionale analyses mogelijk zijn bij toegang tot de CBS microdata.

Streefwaarden | Doelstelling 1

Indicator: **Tevredenheid met woonomgeving**

% Tevredenheid met huidige woonomgeving (2024)

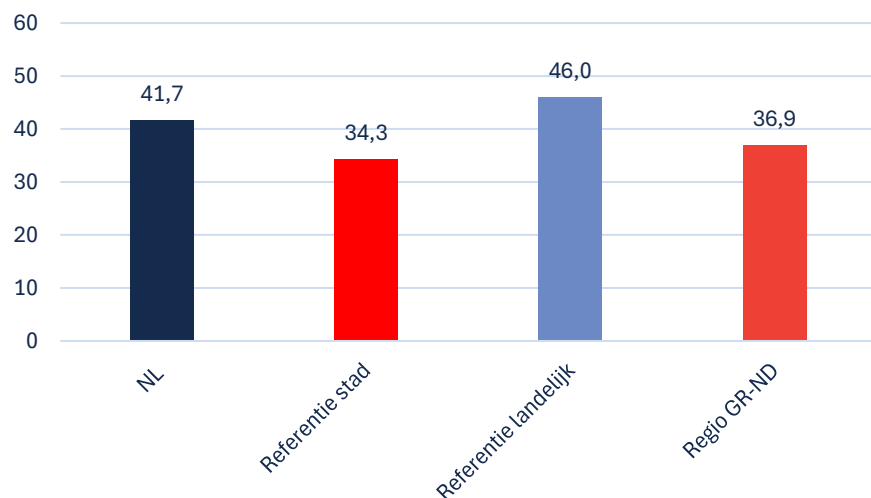
Bron: CBS 2021

	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Elke deelregio (varierend van 72%-90%) behoudt minstens zelfde niveau	Geen enkele deelregio onder de 82%	- De percentages zijn een gemiddelde tevredenheid over de huidige woonomgeving van huiseigenaren en huurders. In het algemeen zien we dat huiseigenaren tevredener zijn dan huurders. - Delfzijl en omgeving scoren het laagst (72%) zowel op het percentage tevredenheid onder huiseigenaren (74%) als huurders (68%).

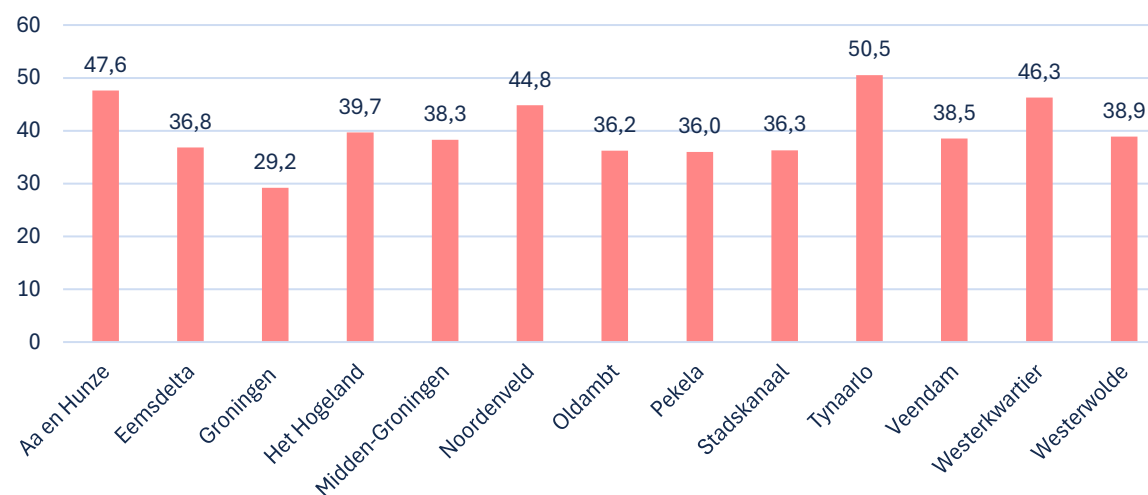
Streefwaarden | Doelstelling 2&3

Indicator: **Mediaan besteedbaar inkomen**

Mediaan besteedbaar inkomen (x 1000 €) (2022)

Mediaan besteedbaar inkomen (x 1000 €) per gemeente (2022)

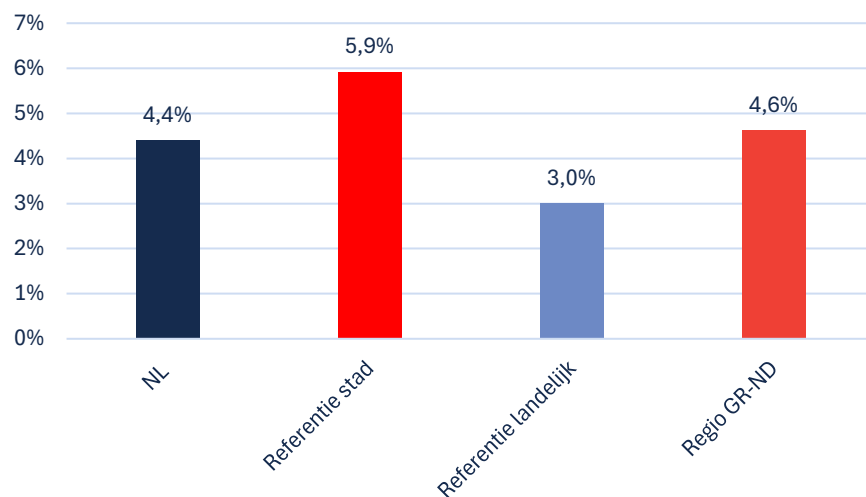
Bron: StatLine - Inkomen van huishoudens; huishoudenskenmerken, regio (indeling 2023)

	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Halvering achterstand regio t.o.v. NL: ca. €39.300	Regio gelijk aan NL: ca. €41.700	- Inkomensniveau in alle gemeenten ligt lager dan bij de groep vergelijkbare gemeenten en de regio ligt lager dan NL. - Doelstelling op regionaal niveau zinvoller dan per gemeente (ondanks grote verschillen gemeenten), omdat lokale sociaaleconomische structuur (bijv. type vastgoed, infra, voorzieningen) mede van invloed is op welvaartsniveau en daardoor altijd (grote) onderlinge verschillen zullen bestaan.

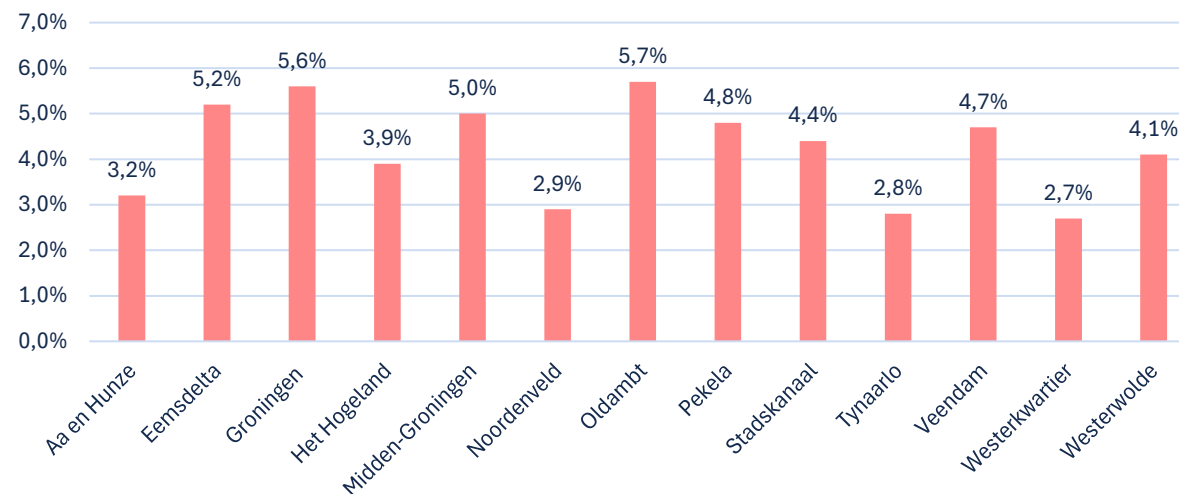
Streefwaarden | Doelstelling 2&3

Indicator: **Particuliere huishoudens onder de lage-inkomensgrens**

Particuliere huishoudens onder lage-inkomensgrens (%) (2022)

Particuliere huishoudens onder lage-inkomensgrens per gemeente (%) (2022)

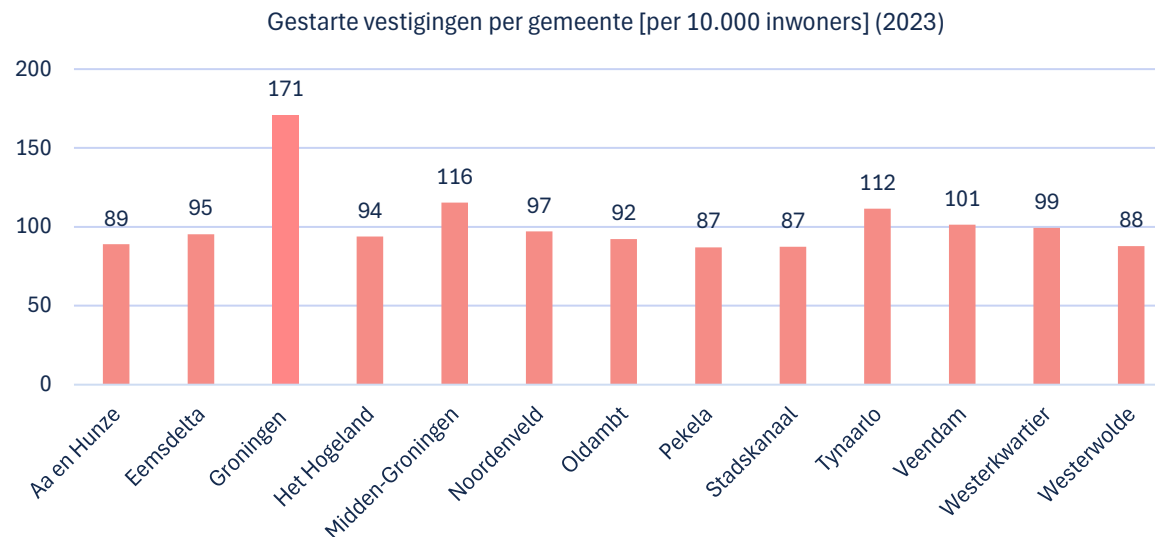
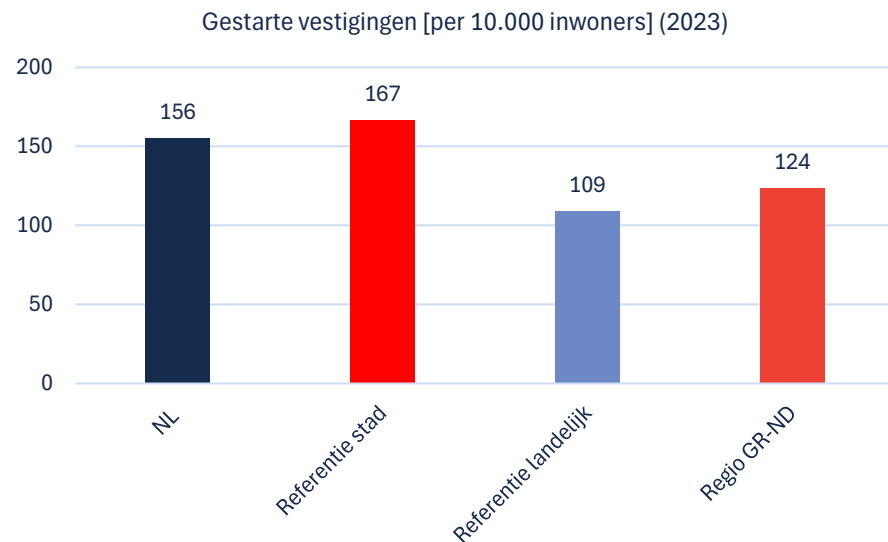
Bron: StatLine - Laag en langdurig laag inkomen; huishoudenskenmerken, regio (indeling 2023)

	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Halvering achterstand regio t.o.v. NL: 4,5%	Regio gelijk aan NL: 4.4% en geen enkele gemeente zit boven de 5% (muv Groningen als gemeente: niet hoger dan 5,5%)	- Per gemeente wisselen de cijfers sterk. Een aantal landelijke gemeenten liggen onder het gemiddelde van de referentiegroep 'landelijk', maar het merendeel ligt er met minstens 1%-punt boven. - Groningen presteert ietsje beter dan het gemiddelde van de referentiegroep 'stad', die over het algemeen hoger scoort dan het landelijk gemiddelde. Dit onderstreept dat Oldambt een relatief hoge (slechte) score behaalt.

Streefwaarden | Doelstelling 2

Indicator: **Gestarte vestigingen**

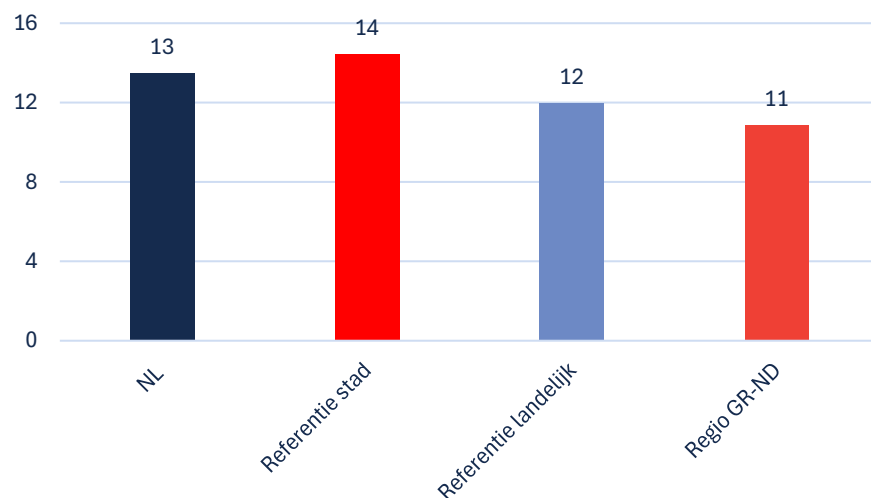
Bron: [Waar staat je gemeente?](#)

	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Halvering achterstand regio t.o.v. NL: 140 per 10.000 inwoners	Regio gelijk aan NL: 156	- Gestarte vestigingen zijn alle nieuwe inschrijvingen bij de KvK. Landelijk is 81% van de starters een zzp'er, 19% mkb. Op gemeenteniveau zijn hiervan geen cijfers beschikbaar. - In de regio starten ~20% minder vestigingen dan het landelijk gemiddelde. Dit is vooral te verklaren doordat meer vestigingen starten in verstedelijkt gebied (vgl. in Amsterdam 308 vestigingen).

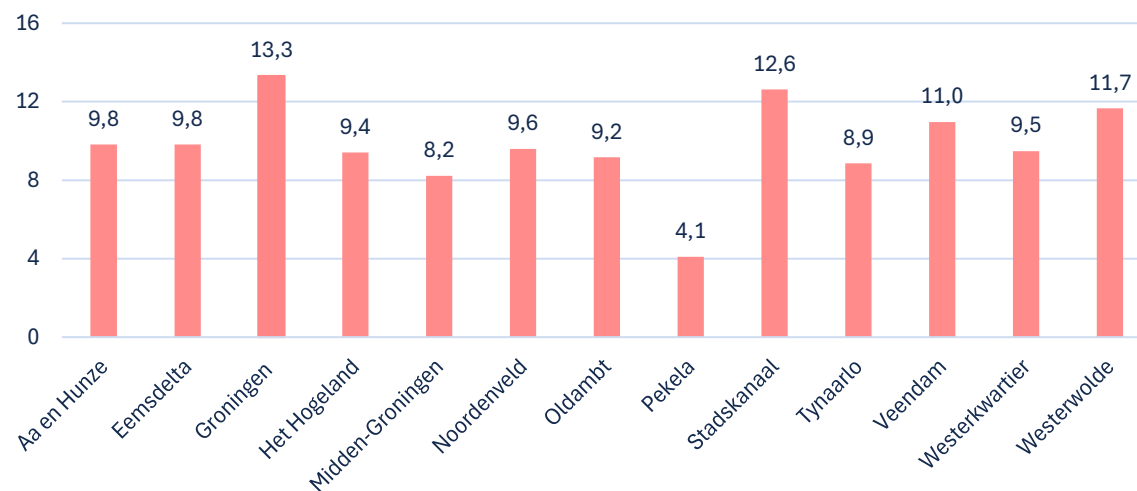
Streefwaarden | Doelstelling 2

Indicator: Aantal vestigingen van snelgroeiende bedrijven

Snelgroeiende vestigingen [per 10.000 inwoners] (2020)

Snelgroeiende vestigingen per gemeente [per 10.000 inwoners] (2020)

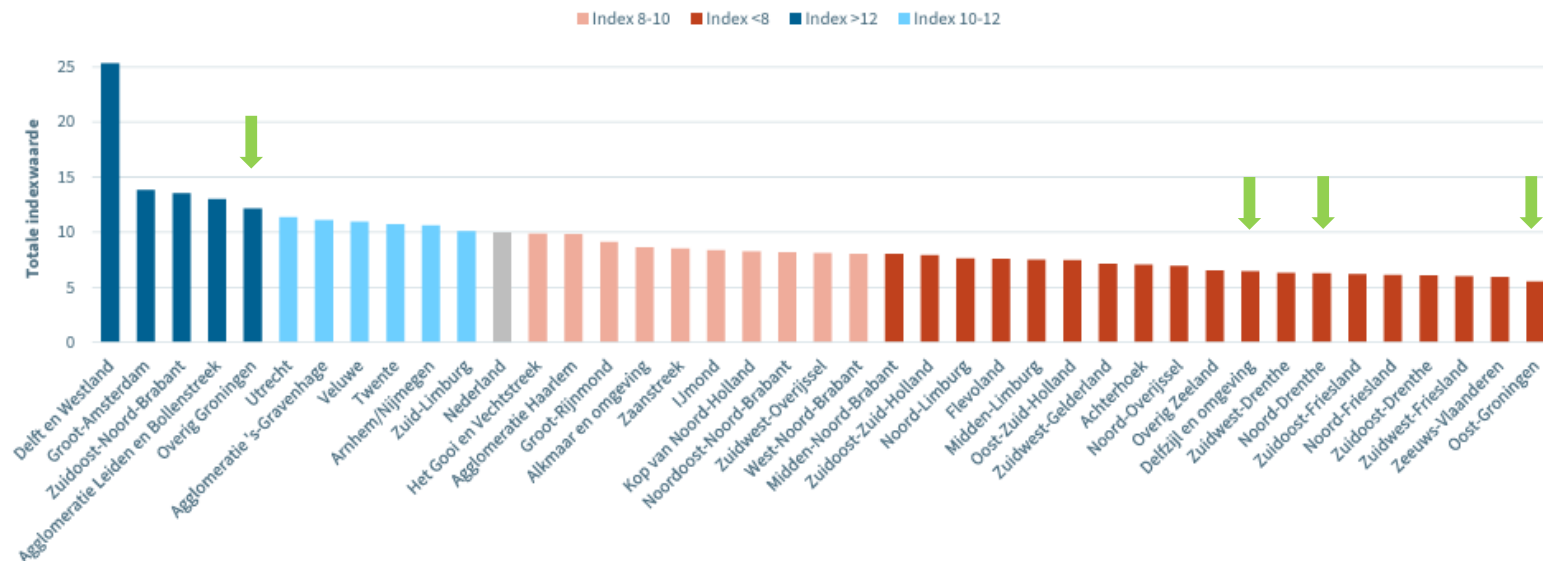

Bron: Waar staat je gemeente?

	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Regio gelijk aan referentie landelijk: 12	Regio gelijk aan NL: 13	- Snelgroeiende bedrijven zijn bedrijven met tien of meer werknemers met een gemiddelde autonome groei (aantal werknemers en/of omzet) van 10% per jaar of meer over een periode van drie jaar. - Op basis van gegevens uit 2020 is te zien dat de regio onder het landelijk gemiddelde scoort, met als uitschieter Pekela. Omdat het om hele kleine aantallen gaat, namelijk 4 per 10.000 inwoners en Pekela ook maar 12.000 inwoners heeft, is het sturen op cijfers voor gemeenten niet zo betekenisvol.

Streefwaarden | Doelstelling 2

Indicator: **EEl-score**

Birch en de Universiteit Utrecht brengen periodiek de Entrepreneurial Ecosystem Index uit. De EEl meet de kwaliteit van regionale ecosystemen (Leiderschap, Netwerken, Financiering, Kennis, Talent, Diensten, Formele instituties, Infrastructuur, Vraag en Ondernemerscultuur) en rangschikt op basis hiervan 40 regionale ecosystemen. De weergegeven index is van 2024.

Bron: EEl

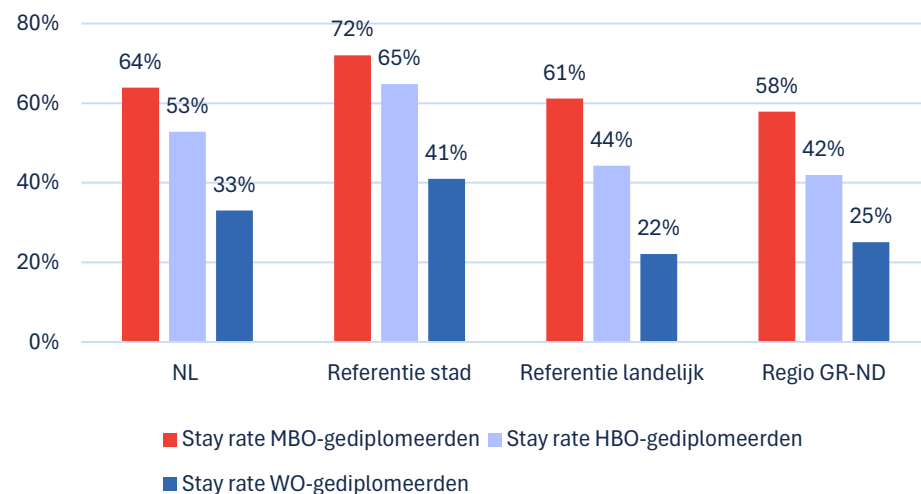
	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Oost-Groningen e.o verbetert naar 7; Noord-Drenthe en Delfzijl naar 7,5 tot 8; Overig Groningen mag niet slechter	Oost-Groningen e.o verbetert naar 7,5; Noord-Drenthe en Delfzijl naar 8 tot 8,5; Overig Groningen naar 13	- Vergeleken met andere regio's kent Overig Groningen een sterk ecosysteem voor ondernemerschap. Het lijkt logisch om dat te willen behouden. - Daarentegen is het ecosysteem in Delfzijl en omgeving, Noord-Drenthe en vooral Oost-Groningen minder sterk. Streven naar een gemiddelde van Nederland lijkt niet heel logisch aangezien de regio's met een universiteit of hogeschool gemiddeld hoger scoren en een sterke invloed hebben op het gemiddelde. Maar die richting op bewegen kan wel de ambitie zijn.

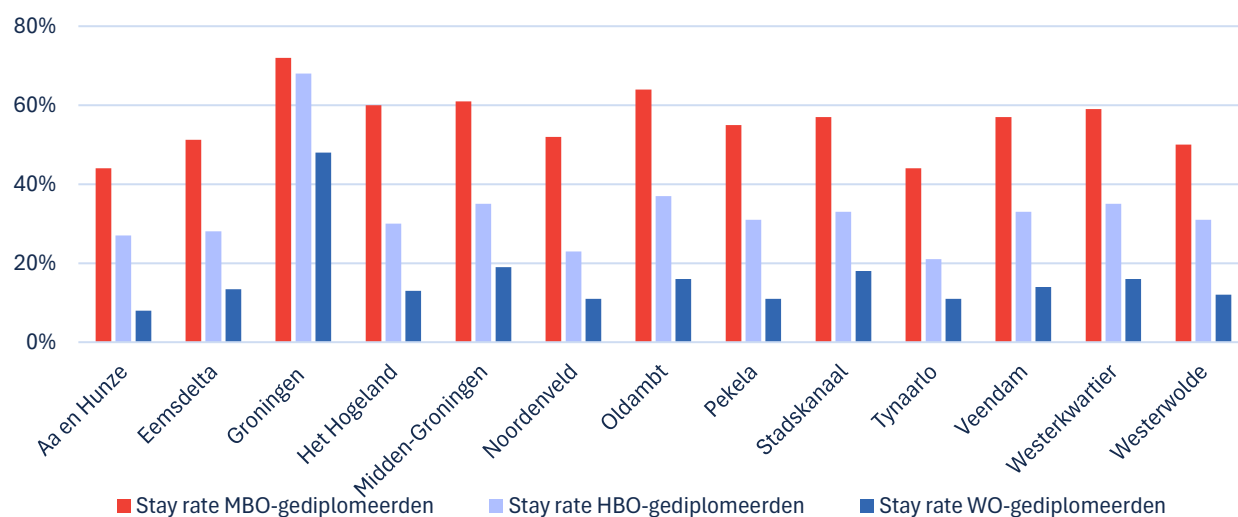
Streefwaarden | Doelstelling 3

Indicator: **Stay rate**

Stay rate naar opleidingsniveau (jaar onbekend)

Stay rate naar opleidingsniveau per gemeente (jaar onbekend)

Bron: Talentmonitor Groningen

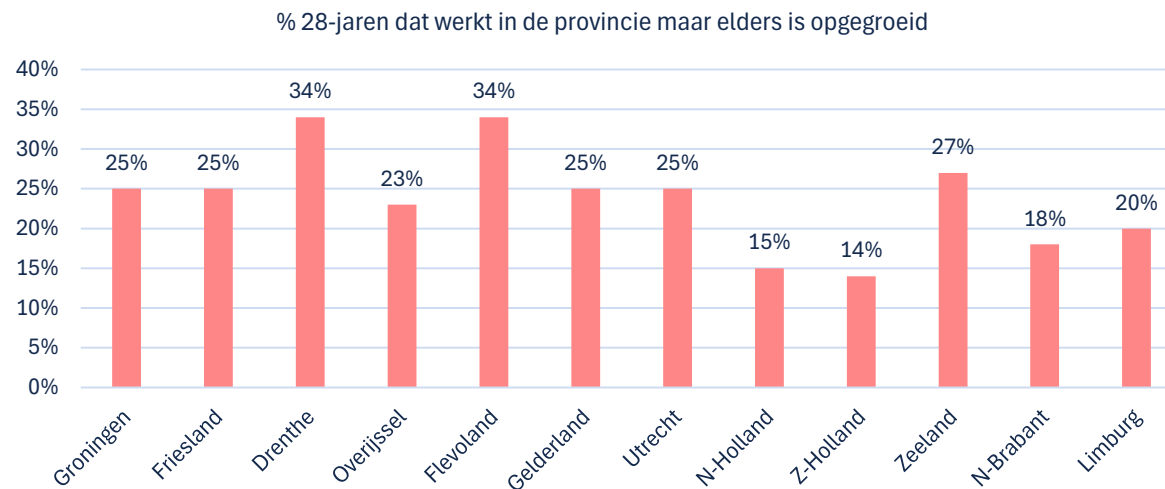
	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Halvering achterstand regio op alle opleidingsniveaus tov NL: MBO: 61%, HBO: 45%, WO: 30%	Regio doet het beter dan NL: MBO: 65%, HBO: 55%, WO: 35%	- Landelijke gemeenten hebben op alle opleidingsniveaus moeite om talent vast te houden, dat geldt voor heel Nederland. - Groningen behoudt (t.o.v. andere grote steden) veel WO-gediplomeerden. - Deze indicator heeft doorwerking op andere doelen van de Economische Agenda, en heeft daarom een ambitie die hoger ligt dan het gemiddelde van Nederland.

Streefwaarden | Doelstelling 3

Indicator: **Inverse van stay rate**

Waar de stay rate iets zegt over % mensen dat na opleiding in de regio is blijven werken, is het andersom ook relevant hoeveel mensen die in de regio werken elders zijn opgegroeid. Dat laatste zegt immers iets over de aantrekkingskracht van de regio voor talent van buitenaf. We noemen deze indicator hier de 'inverse' van de stay rate.

Bron: Talentmonitor Groningen

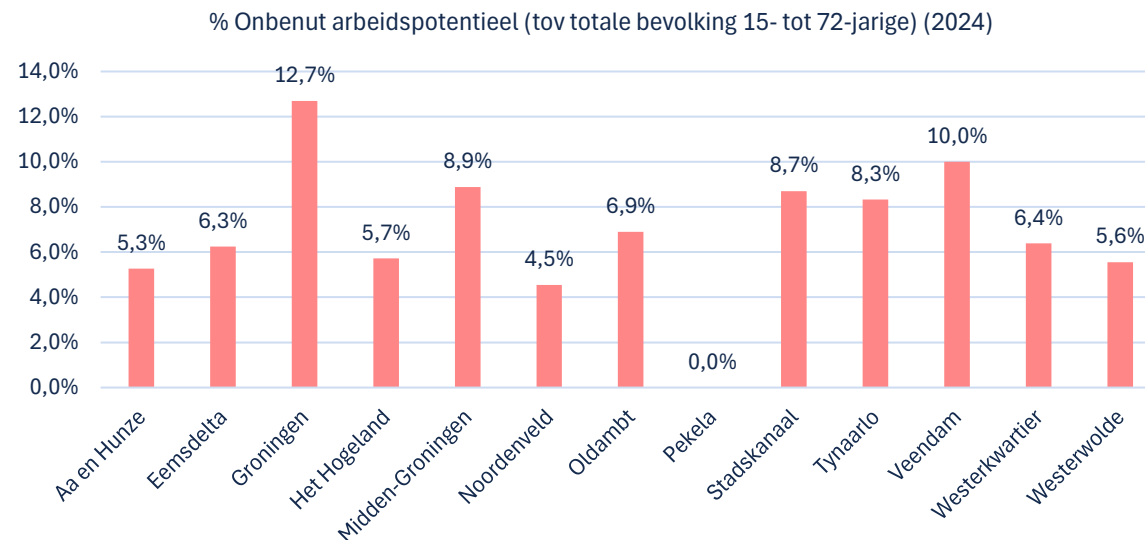
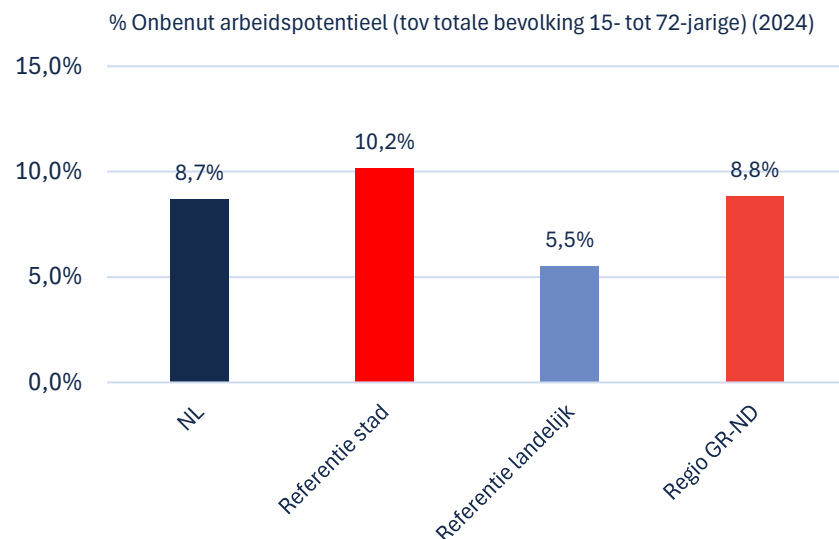

	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Halvering achterstand stay rate regio t.o.v. NL (zie hierboven) in combinatie met een inverse stay rate voor provincie Groningen die niet onder de 23% daalt	Stay rate voor de regio gelijk aan NL (zie hierboven) in combinatie met een inverse stay rate voor de provincie Groningen die niet onder de 23%	- Deze indicator valt alleen in samenhang met de stay rate (zie vorige pagina) te bekijken. Want: als de stay rate als gevolg van interventies stijgt, daalt automatisch het aandeel van de jonge beroepsbevolking dat van buiten de provincie komt. 'Succes' kan worden afgemeten aan de combinatie van beide indicatoren. Als de stay rate stijgt en de inverse van de stay rate daalt niet, zijn er meer mensen in de provincie gaan werken en zijn de mensen zowel afkomstig uit de provincie zelf als vanuit andere provincies. - De ambitie lukt alleen als het lukt om ook meer mensen die zijn opgegroeid buiten de provincie aan te trekken.

Streefwaarden | Doelstelling 3

Indicator: **Onbenut arbeidspotentieel (%)**

Bron: CBS Arbeidsdeelname; binding arbeidsmarkt & regio

	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Regio gelijk aan NL: 8,7%, en Groningen als gemeente richting aan referentie stad: 11%	Regio doet het beter dan NL en halveert afstand tot referentie landelijk: 7,1%, en Groningen als gemeente gelijk aan referentie stad: 10,2%	- Hoewel het onbenut arbeidspotentieel de afgelopen jaren sterk is gedaald, ligt het niveau in Groningen nog altijd aanzienlijk hoger dan in andere regio's. - Vanwege de beperkte omvang van de beroepsbevolking in de gemeente Pekela maakt het CBS geen onderscheid tussen de drie categorieën onbenutte arbeid (onbenutte deeltijders, werklozen en semi-werklozen). - Voor in stedelijke gebieden is het onbenut arbeidspotentieel nog hoog. Gezien de beperkte mate van verstedelijking in de regio is het logischer om de ambitie te richten op de landelijke referentiegroep.

Streefwaarden | Doelstelling 4

Indicator: Aantal spin-offs voortkomend uit kennisinstellingen

Het aantal spin-offs is lastig vergelijken met landelijke gemiddelden en/of andere kennisinstellingen omdat er geen eenduidige meetmethoden zijn. De universiteit Twente rapporteert er bijvoorbeeld 32. De UvA neemt deel in 47 ventures. Delft Enterprises neemt deel in 59 bedrijven.

Bron: RUG

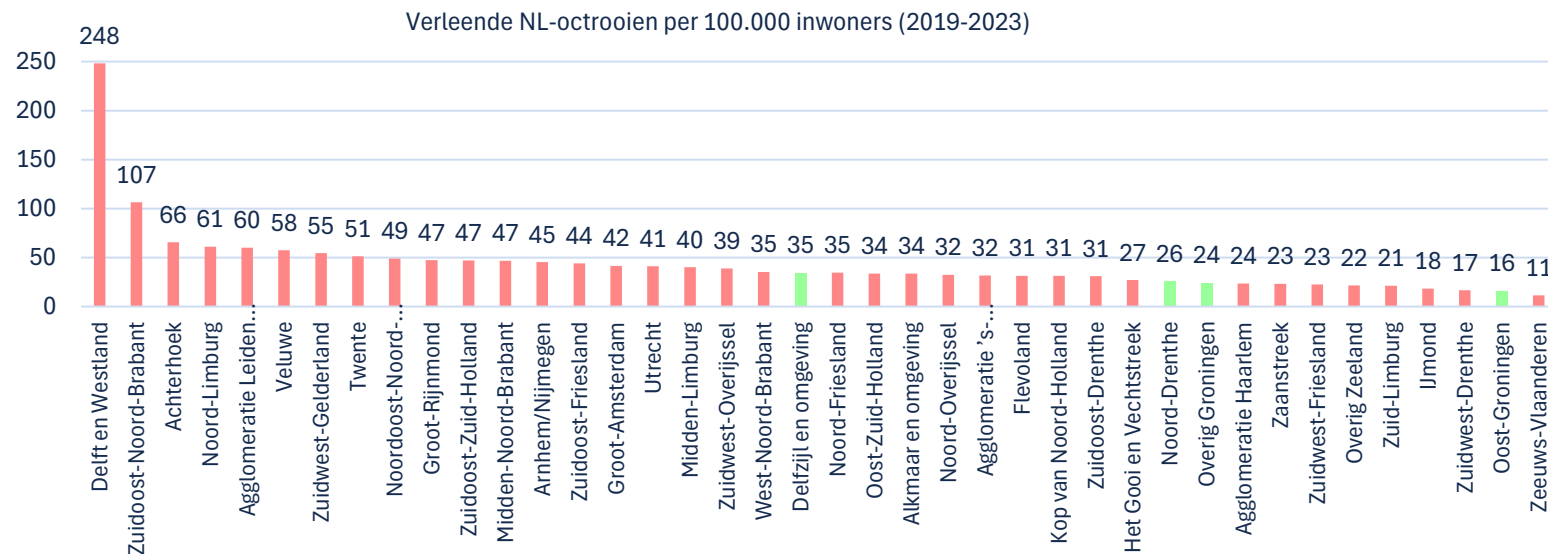

	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Nader uit te werken	Nader uit te werken	- Campus Groningen houdt het totaal aantal start-ups en spin-offs bij. Tussen 2018 en 2022 varieerde dit tussen de 54 en 57. Voor zover vergelijking mogelijk en betrouwbaar is, lijkt dit geen gering aantal. - Het doel is meer kennis naar de markt en maatschappij brengen ('valorisatie'). Vanuit die gedachte is een toename van het aantal spin-offs een logische ambitie. Om een perverse focus op de aantallen te voorkomen, werken we idealiter met informatie over het type en het succes van de spin-off. - Streefwaarden dus nader uit te werken, met betere data.

Streefwaarden | Doelstelling 4

Indicator: **Verleende NL-octrooien per 100.000 inwoners**

‘Octrooien in Nederland’ is een 5-jaarlijkse analyse van de octrooiaanvragen van Nederlandse octrooiaanvragers door de RVO. Octrooiaanvragen kunnen technische R&D-inspanningen en inventiviteit op een objectieve wijze inzichtelijk maken. Weliswaar is niet elke uitvinding geschikt voor een octrooi en is niet elk octrooi even waardevol, maar toch is octrooianalyse interessant. Een octrooi biedt de mogelijkheid om een technische uitvinding te exploiteren, zelf of in samenwerking met andere partijen. Een octrooianalyse laat zien waar organisaties op technisch gebied mee bezig zijn en of ze daar commerciële intenties mee hebben. Octrooien geven zodoende inzicht in de toekomstplannen van technisch innovatief Nederland en de regio’s.

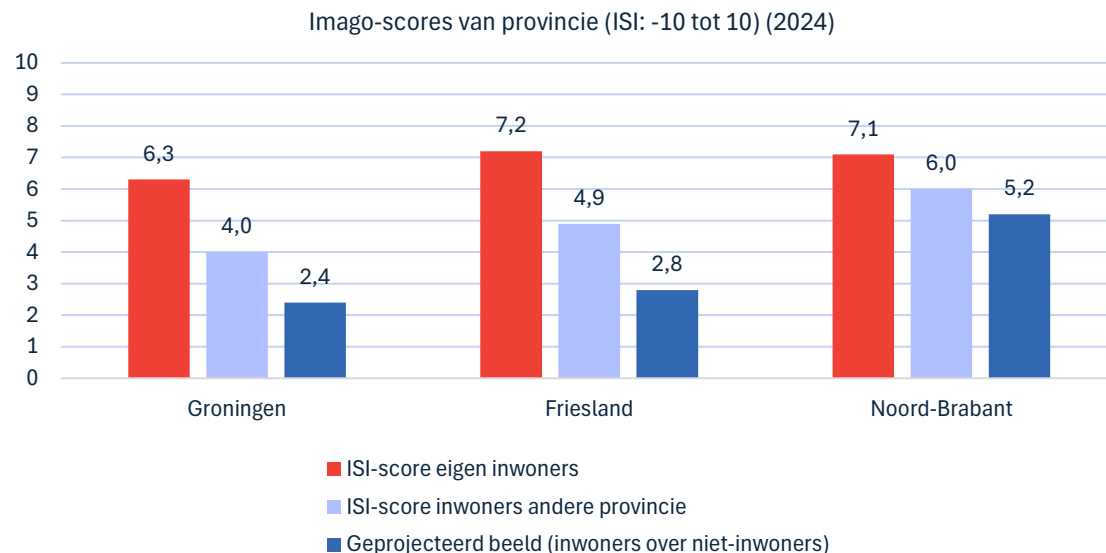
Bron: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Regio zit op 30 per 100.000 inwoners	Regio zit op 38 per 100.000 inwoners	- Het aantal octrooien tussen 2019 en 2023 binnen de regio is het hoogst in Delfzijl e.o. en het laagst in Oost-Groningen. Het zou te verwachten zijn dat juist de regio met een universiteit (Overig-Groningen) wat hoger zou scoren ten opzichte van andere regio’s. - Onze veronderstelling is dat de locatie van waaruit octrooiaanvragen worden gedaan niet per se iets hoeft te zeggen over de innovatiekracht van die deelregio. Daarom hebben we streefwaarden op het niveau van vier deelregio’s samen genomen.

Streefwaarden | Doelstelling 5

Indicator: **ISI-scores**

Bron: Imagomonitor Groningen 2024

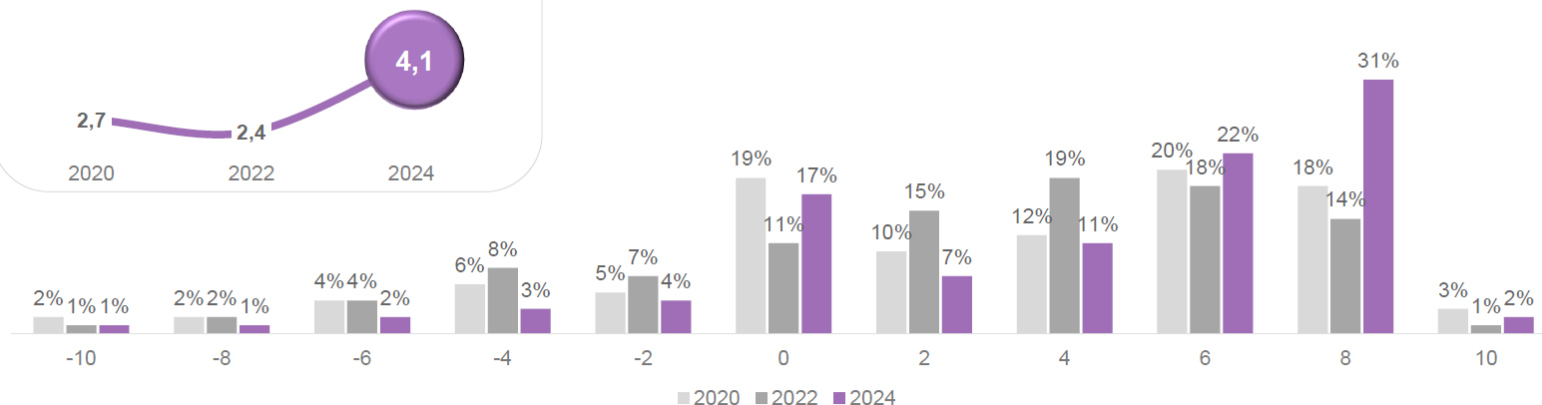
	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	- Groningers: 7 - Niet-Groningers: 5,5 - Verwachting Groningers over niet-Groningers: 4 Provincie vergelijkbaar met Friesland & Noord-Brabant	- Groningers: 7,5 - Niet-Groningers: 6,5 - Verwachting Groningers over niet-Groningers: 6 Provincie hoger dan Friesland & Noord-Brabant	- De Image Sentiment Indicator (ISI) drukt het oordeel over het huidige imago van een provincie, regio of stad uit op een schaal van -10 tot +10. Een imagoscore '7' wordt volgens de onderzoekers (zie Kantar rapportages) beschouwd als "goed". - Noord-Brabant en Friesland laten als benchmark hogere scores zien, waarbij Noord-Brabant ook kleinere verschillen tussen de drie indicatoren laten zien. - Scores van Noord-Brabant zijn veel hoger dan Friesland en meer geschikt voor het stellen van een ambitie voor Groningen.

Streefwaarden | Doelstelling 5

Indicator: **ISI-score van niet-Groningse bedrijven**

Trend: het beeld van de niet-Groningse bedrijven is de afgelopen twee jaar een stuk positiever geworden, de ISI-score is toegenomen van een 2,4 in 2022 naar een 4,1 in 2024. Er zijn vooral veel meer bedrijven die een 8 als ISI-score geven (31% in 2024 versus 14% in 2022). Ook geven veel minder bedrijven lager dan een 0 (11% in 2024 versus 22% in 2022).

Bron: In 2024 is een vierde meting uitgevoerd in het kader van de Imagomonitor Groningen. Het doel van het onderzoek is het imago van de provincie Groningen te meten door de tijd heen. Opdrachtgever is Nationaal Programma Groningen, dat investeringen in Groningen doet met onder andere het doel om het Groningse imago te verbeteren.

Andere regio's: N-Brabant en Friesland hebben vergelijkbare imago-onderzoeken uitgevoerd.

- In N-Brabant zijn geen bedrijven gevraagd
- In Friesland geven bedrijven een **5,7** (2024)

Vraag: Hoe beoordeelt u het beeld van Groningen op dit moment? (Basis: alle niet-Groningse bedrijven, 2022: n=784; 2024: n=764)

	Drempelwaarde	Ambitie	Overwegingen
Waar valt aan te denken?	Regio <u>richting</u> score van '(zeer) goed': 5,5	Regio <u>op</u> score '(zeer) goed': 7	- De Image Sentiment Indicator (ISI) drukt het oordeel over het huidige imago van een provincie, regio of stad uit op een schaal van -10 tot +10. - Data is alleen beschikbaar van Groningen en niet van de drie Noord-Drentse gemeenten. Het lijkt ook niet logisch om deze toe te voegen, omdat het imago op provincieniveau gemeten wordt en veel bedrijven ook niet op gemeenteniveau een beeld hebben. - Omdat de onderzoekers van de Imagomonitor aangeven dat een 7 staat voor '(zeer) goed' lijkt dat een goede ambitie. De drempelwaarde is een stap <u>richting</u> de 7, voor nu gesteld op 5,5.

LET'S TALK

Matthijs van Neerbos

+31 6 42 14 35 21

Matthijs.vanNeerbos@Rebelgroup.com

Radboud Koning

+31 6 14 93 89 83

Radboud.Koning@Rebelgroup.com

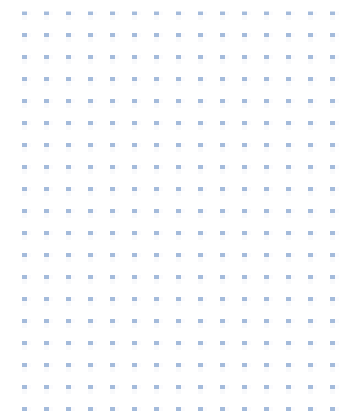
Eva Langius

+31 6 57 40 35 55

Eva.Langius@Rebelgroup.com

NO CHANGE WITHOUT A REBEL

Rebels in strategy & finance

RebelGroup B.V.

Wijnhaven 23
3011 WH Rotterdam
The Netherlands

+31 10 275 59 90
info@rebelgroup.com
www.rebelgroup.com

Bedankt!

**NO
CHANGE
WITHOUT
A REBEL**

Rebels in strategy & finance

Rebels overal ter wereld

Rotterdam

Düsseldorf

Antwerpen

Toronto

Nairobi

London

Washington DC

San Francisco

Johannesburg

RebelGroup B.V.

Wijnhaven 23
3011 WH Rotterdam
Nederland

+31 10 275 59 90
info@rebelgroup.com
www.rebelgroup.com

